

Císař Josef I. - nekorunovaný Habsburk na českém trůně

Josef I. byl českým uherským králem a také císařem neboli hlavou říše římské, i když na počátku 18. století nemá tato říše s tzv. římskostí téměř nic společného. V našich dějinách najdeme jen málo případů jako je chtěný návrat evropského středověku k idejím římského impéria a myšlenka vzniku středověké "říše římské". Důležitou roli zde sehrálo křesťanství. Právě papež korunoval roku 800 Karla Velikého císařem. Tím e idea impéria naplnila. Další důležitou myšlenkou bylo sjednocení země. I antická římská říše byla jakýmsi světovým státem, a to se mělo ve středověku zopakovat.

O středověkém státu se dá říci, že jeho hlavou byl panovník a že jej a stát nelze od sebe oddělit. V době vrcholného středověku v 13. století až do 15. století se stát přeměňuje na stavovskou monarchii. Panovník už nemá neomezenou moc, ale střetává se s nároky šlechty, která se chce podílet na vládě. Stavovská monarchie se prosadila už dříve v Anglii a ve Francii, ale v obou zemích ji posléze vystřídal panovnický absolutismus. Velký dopad na vývoj měla v 17. století třicetiletá válka. Ta byla poslední příležitostí nastíněný vývoj zpomalit či změnit. Stejně jako třicetiletá válka, skončil i daný vývoj země vestfálským mírem. Ten měl za důsledek rozpad Německa na zeměpanské táty, které vestfálským mírem získaly neomezenou státní suverenitu. V textu mírových smluv bylo napsáno, že němečtí zeměpani mohou v budoucnu uzavírat smlouvy s cizími politickými subjekty - opravdové smlouvy v mezinárodněpolitickém a mezinárodněprávním smyslu. Jediné omezení spočívalo v tom, že neměly směřovat proti říši.

Josef I. vystřídal na trůnu svého otce Leopolda I., který vládl téměř během celé druhé poloviny 17. století. Po válkách v 17. století a především v důsledku třicetileté války nebyla země jednotná. Josef vládl tam, kam sahaly říšské hranice, zároveň byl králem českým a uherským a pánem rodových habsburských zemí rozkládajíc se na území dnešního Rakouska. Jakou měl ale moc? Vestfálský mír byl mezníkem, který vytvořil zcela novou politickou a státoprávní skutečnost. Říšští zeměpani, neboli stavové teď byli nejen vládci svých teritorií, ale opravdovými suverénními vladaři. Jinak řečeno středověká římská říše chtěla být nadstátním útvarem, to se ale nestalo a omezila se svým politickým významem na geografický prostor německého etnika. Státním zřízením byla stavovská monarchie, která předpokládala rozdělení moci na panovníka a stavy. Již na začátku války se vytvořily dva názory. První dával do popředí císaře a stavům přiznávala moc, která vyplývala z jejich podílu na nejvyšší a jediné moci. Druhý dával rozhodující moc do rukou stavů, zejména jejich nejvyšší složky, tedy kurfiřtského sboru. Císař byl jenom administrátorem říše, mohl vládnout jen s jejich účastí. Vestfálský mír byl pouze kompromisem a nabídl dočasné řešení. Stejně jako nevel k trvalému míru v Evropě neukončil ani výměnu názorů o tom, co říše je a jaké má státní zřízení.

Jako český král zdědil Josef I. českou korunu a český stát zmenšený třicetiletou válkou o obě Lužice. Zde vládl Josef, ale jinak než jako římskoněmecký císař. V českých zemích vládl

absolutistickou mocí. V roce 1705 kdy se Josef stal českým králem se země z války téměř vzpamatoval. Počet obyvatel dosáhl zhruba předválečné úrovně, tedy 1,5 milionu. Dochází k rozkvětu barokní kultury v hmotných i duchovních projevech a daňová potence českých zemí z nichž se stal nejdůležitější berní zdroj habsburského soustátí. Válka narušila tradiční tržní vztahy a vedla k destrukci výrobních sil. K předbělohorskému režijnímu hospodářství vrchností se nešlo vrátit a proto ekonomika sáhla po novém zdroji k robotní práci poddaných, kterou využívala daleko více než kdy předtím. Nejednalo se ovšem o nevolnictví jak je často zaměňováno, nýbrž pouze o poddanství.

Josef I. byl také králem uherským. I zde měla jeho moc jinou podobu. Uherské země, které byly dlouho ovládnuty mocí osmanských Turků, byly osvobozeny a to změnilo rozložení sil v evropském i mezinárodním měřítku. V Uhrách přežívala stavovská moc šlechty déle, proto byla porážka Turků příležitostí k tomu prosadit opačný způsob vlády.

Nejproblematictější složkou Josefova dědictví byla ale Vídeň. Ta se stala sídelním městem Habsburků a městem, kde byl obrovský a stále narůstající státní dluh. Východisko bylo hledáno v bankovním ústavu. V roce 1703 se zřídila žirová banka, která měla provádět bezhotovostní placení a tím uchovat měnu v zemi. Ta ale neobstál a hned na počátku Josefovy vlády, v roce 1706, byla zřízena vídeňská městská banka. Ani její podnikání nebylo příliš úspěšné.

Pokusy odstranit či zmírnit státní dluh neměly trvalého účinku. V hospodářském směru se tedy Josefovi nedařilo tak jak chtěl, ale mocenské a politické úspěchy byly nesporné. Josefův bratr a nástupce Karel VI. pak mohl v ekonomické politice dobře pokračovat.